

Interpunkce v souvětí – vybrané kapitoly

Povinná základní literatura k prostudování:

Havránek, B. – Jedlička, A. *Stručná mluvnice česká*, kap. Souvětí. Fortuna: Praha, 2002 (či kterékoli jiné vydání), s. 169–177. (zde rovněž přehled druhů spojek a typů vedlejších vět! + spojky též v rejstříku na konci)

Pravidla českého pravopisu (vydání pro školu a veřejnost), kap. Souvětí. Ottovo nakl., Praha, 2012, 2013, s. 141–144.

nebo kterékoli vydání *Pravidel českého pravopisu* od r. 1993 (nakl. Fortuna, Academia), kap. Psaní čárky v souvětí.

Pro správné psaní čárek je vyžadována minimální znalost:

- umět poznat sloveso ve tvaru určitém (přísudek) → určit tak počet vět (vět jednoduchá vs. souvětí)
- znát spojky (souřadící vs. podřadící) → základní přehled viz *Stručná mluvnice česká*, event. *SSC*
- poznat tzv. samostatné větné členy – viz minulá hodina, kap. o čárce ve větě jednoduše
- umět rozeznat hlavní a vedlejší větu

Významové (obsahové) poměry mezi souřadně spojenými větami (HV + HV, nebo VV + VV) / souřadně spojenými větnými členy – platí pro spojky a, i, ani, nebo, či:

- poměr slučovací – čárku před „a, i, ani, nebo, či“ nepíšeme: obsahy vět se významově slučují v jeden mluvnický celek
Přinesl pití i květiny. Poznala Evu, která jí vždy pomohla a kterou měla ráda.
Z okna viděl dítě a to si hrálo. Rozvrhni si úkoly na menší části a tak (= tím způsobem, takto) to dělej při práci neustále.
- poměr stupňovací – čárku před „a, i, ani, nebo, či“ píšeme: obsah jedné věty se jeví závažnější než obsah druhé věty (*a dokonce, a navíc, a nadto, a k tomu*)
- poměr odporovací – čárku před „a, i, ani, nebo, či“ píšeme: obsahy vět se navzájem popírají (*a = ale, avšak, nýbrž, a přitom = ale přitom*)
Bylo jaro, a kupodivu mrzlo. (= ale kupodivu mrzlo) spojku „a“ lze nahradit spojkou „ale“
- poměr důsledkový – čárku před „a, i, ani, nebo, či“ píšeme: jedna věta vyjadřuje, co je následkem či výsledkem obsahu jiné věty (*a proto, a tudíž, a tak, a tedy, a tím*)
Byla zima, a proto mrzlo.
- poměr vysvětlovací – čárku před „a, i, ani, nebo, či“ píšeme: vysvětlující přístavek
Přijď, a to co nejdřív. Zastav se, a sice v úterý. Dostavil se do kanceláře, a to na minutu přesně, a posadil se. = v případě, že se spojkou „a to /a sice“ nepočíná samostatná věta, tj. nenásleduje přísudek
- poměr vylučovací – jen v případě spojky „nebo“ a „či“: viz níže

Pozor musíme dávat na psaní čárky před *a, i, ani, nebo* v souvětích, v nichž jsou těmito spojkami souřadně spojeny dvě věty v poměru slučovacím, avšak je mezi ně vložena vedlejší věta, která je větným členem druhé HV věty:

Přišel domů, a než se stačil rozkoukat, dostal večeri.

Petr přišel (HV1), a když nikoho neviděl (VV), zase opustil místnost. (HV2)

Jana ukázala malé kotě, které našla na ulici, a dovolila mi je pohládit. (HV1, které VV, a HV2)

Cvičení 1) Doplňte čárky (řešení čárek vychází z doporučeného chápání poměrů mezi větami):

Jeli jsme autobusem a poté jsme nastoupili do vlaku. = poměr slučovací

Onemocněl, a proto nešel do školy. = poměr důsledkový (a tudíž nešel..., a tedy nešel...)

Já jsem vyhrál, a nic jsem nedostal. = poměr odporovací (ale nic jsem nedostal...)

Uhodily silné mrazy, a k tomu ještě napadl sníh. = poměr stupňovací (a dokonce ještě napadl..)

Stále chybují, a nevím proč. = poměr odporovací (ale nevím proč)

Jano, a kdo podle tebe zvítězí? = zde nejde o poměr mezi větnými členy, čárkou je oddělené oslovení

Festival se mi líbil, a letos ho tedy znovu navštívím. = poměr důsledkový (a letos ho tudíž... a letos ho proto)

Nechtěl chodit pěšky, a tak si koupil auto. = poměr důsledkový (a tudíž..., a proto)

Nebudu se tu déle zdržovat, a tak odcházím. = poměr důsledkový (a tudíž..., a proto)

Kamarádi se podporují a tak to má být. = poměr slučovací (a takto to má být)

Všichni se báli něco říct a to se mu nelíbilo. = poměr slučovací (to, že se všichni báli, se mu nelíbilo)

Výrobek můžete vrátit bez udání důvodu, a to do několika dnů po jeho zakoupení. = poměr vysvětlovací (a to neuvozuje novou větu)

Omluvil se jí, a stejně to nebylo nic platné. = poměr odporovací (ale stejně to nebylo nic platné)

Cvičení 2) Doplňte čárky (rozlišujte hlavní a vedlejší věty a významové poměry mezi větami stejného typu, sledujte přítomnost samostatných větných členů):

čárkou se od sebe oddělují: navzájem hlavní (HV) a vedlejší věty (VV), resp. úroveň hlavních a vedlejších vět, vedlejší věta vložená do hlavní věty nebo vložená mezi dvě hlavní věty + ke správnému řešení čárek je nutné znát souřadící a podřadící spojky

Jednou to matku již omrzelo (HV1), a tak se rozhněvala (HV2, v poměru důsledkovém k HV1) a dala Jitce pohlavek (HV). Petr udělal (HV), **co se od něj čekalo** (VV), a odešel (HV). Zajímá mne (HV), odkdy se lze přihlásit na zájezd (VV1) a jaké jsou podmínky cestovní smlouvy (VV2, v poměru slučovacím k VV1). Mnozí z nich neznali jazyk (HV1), a proto nevěděli (HV2, v poměru důsledkovém k HV1), co od nich věznitelé požadují (VV). Školitel všem vysvětlil (HV1), jak mají pracovat (VV1), a stanovil termín odevzdání úkolu (HV2). Stačilo by mi (HV), kdybych byl zdravý (VV1) a měl perspektivní práci (= a kdybych měl perspektivní práci = VV2, v poměru slučovacím k VV1). Omlouváme se, **vážení klienti**, (= oslovení) za nedopatření (HV1), které bylo způsobeno chybou naší společnosti (VV), a děkujeme za pochopení (HV2).

Psaní čárky před spojkou „nebo“ a „či“

prečíst teorii nad cvičením

Cvičení 3) Uveďte, ve kterých souvětích je doporučeno psát před „nebo“ čárku, doplňte ji:

Často četl nebo (= slučovací) jen tak listoval ve starých časopisech. Děti si hrály nebo sbíraly jahody nebo (slučovací) trhaly květiny. Chovej se slušně, nebo (= vylučovací poměr) sem vůbec nechod'. Bud' přestaneš chodit do hospody, nebo (= vylučovací poměr) se s tebou rozvedu. Každé jaro se voda vylila z břehů nebo (= poměr slučovací) stoupla o tři metry. Být, či (= poměr vylučovací) nebýt? Nedráždí toho psa, nebo (= poměr vylučovací) tě kousne. Přijď za mnou třeba v pondělí nebo (= poměr slučovací) v úterý, ale hlavně přijď! Přes léto chodil po horách, **které ho přitahovaly**, (= čárky oddělují vloženu VV) nebo trávil čas u rybníka. Učitel si myslel, že Vašek snědl zkažené jídlo nebo že (= dvě VV v poměru slučovacím) je nemocný.

Psaní čárky před „než/jak/jako“

- ✓ IJP: Na počtu slov za spojkou **než/jak/jako** nezáleží - důležité je, zda se jí počíná **celá věta**, tj. následuje-li sloveso v určitém tvaru (přísudek), potom čárku píšeme. Pokud tato spojka uvozuje jen **větný člen**, ponecháme bez čárky.

Cvičení 4) Doplňte čárky (určete, zda jde o větu jednoduchou, či souvětí a podtrhněte přísudky):

tučně jsou vyznačeny přísudky – tím zjistíme počet vět, musíme je oddělit navzájem čárkou

Med **je zdravější** než cukr. Letošní zájezdy **budou** o něco **dražší** než ty loňské. Teploměry **by mohly naměřit** více než 30 °C. **Poradíme**, jak **nemusíte** za nové brýle **utratit** víc peněz, než **chcete**.

Tomáš **zkoušel** štěstí dlouho, než **byl** nakonec ke studiu **přijat**. Úspory **můžete zhodnocovat** i jinak než je ukládat na běžný účet. **Jsem** stejně **unavený**, jako **jsem byl** před týdnem.

Psaní „jakoby“ vs. „jako by“

- ✓ **Jako by** (= odděleně) píšeme tehdy, když jde o **kondicionál**: „*dělal, jako by* (= jako kdyby) *ho neviděl*“ (= 2 přísudky „dělal“ + „neviděl by“ = 2 věty – oddělujeme obě čárkou).
- ✓ **Jakoby** (= dohromady) píšeme tehdy, pokud „by“ není součástí kondicionálu, nýbrž vyjadřuje-li se **indikativ**: *naši jakoby nedočkaví zákazníci, přišla jakoby narychlo oblečená, byl jakoby u vytržení*.

Cvičení 5) Vyberte jedno správné řešení psaní tučně vyznačených slov a následně uvažujte o čárkách:

Pokud se vyskytne čárka před „jako“, je to proto, že odděluje navzájem 2 věty (musí být tedy přítomny dva přísudky).

Spal, **jako by** byl zabitý. (2 věty + by zvlášť, následuje přísudek)

Jitka se na večírku objevila **jakoby** náhodou. (1 věta + by dohromady, nenásleduje přísudek)

Obloha byla, **jako by** ji vymetl. (2 věty + by zvlášť, následuje přísudek)

Eva spí, **jako by** ji do vody hodili. (2 věty + by zvlášť, následuje přísudek)

Obloha ráno byla **jakoby** vymetená. (1 věta + by dohromady, nenásleduje přísudek)

Mojí snahou bylo, aby fotografie vypadala, **jako by** ji vytvořil profesionál. (3 věty – 2 čárky + by zvlášť, následuje přísudek)

Po Pavlovi **jako by** se země slehla. (1 věta + by zvlášť, následuje přísudek)

Zdálo se mi, **jako by** se baletka jen vznášela. (2 věty + by zvlášť, následuje přísudek)

Cvičení 6) Doplňte čárky, kde je to nutné:

Nutné spočítat přísudky (časovaná slovesa) + roztrždit si hlavní a vedlejší věty a pooddělovat je navzájem čárkami + vložené VV oddělit čárkami z obou stran od úrovně hlavní věty/hlavních vět.

Barevně jsou zvýrazněny vedlejší věty

Zůstal stát opodál a zde ho objevili hoši, **kterí přicházeli hrát kuličky**. Teď k němu přibíhá několik děvčat a snaží se mu oblečení, **které mu postříkalo projíždějící auto**, vyčistit. Hledáme šikovné pracovníky, **kterí by natřeli plot**, a jednu uklízečku. Pospíchala lesem za Pavlem tak rychle, **že zapomněla, že by měla mít strach**. Myšlenka, **že by měl kolo, které dostal na Vánoce, brzy vrátit, mu vrtala hlavou**. Slíbil mi, **že se začne učit**, ale svůj slib nesplnil. Motor vrčel stále silněji, a **kdyby si Pepíček nezacpal uši**, asi by ohluchl. Voda v centru města klesla, a tak podniky, **jež byly zavřené kvůli stoupající vodě**, se opět otevřely. Již jen podle různých písmen, **která má každý vagon před svým číslem**, poznávali, **jakého druhu vagon je**. Namalujte, **chlapci a dívky**, (= oslovení) obrázek, **jenž udělá radost tatínkovi a mamince**, a pošlete ho do redakce. Věděl jsi, **Petře**, (= oslovení) o tom, **že se nositel Nobelovy ceny za literaturu J. Seifert narodil na Žižkově?** Vůz, **který si odbyl svoji premiéru na pařížském autosalonu**, byl navržen tak, **aby vyhovoval místní poptávce**. Jenda dotaz pozorně vyslechl, a ačkoli nevěděl, **zda se ta ulice skutečně tak jmenuje**, ochotně přisvědčil. Lidé nešli v řadách, ale každý šel, **jak se mu zlíbilo**.